

Fjölbrautaskóli
Suðurlands
Haustönn 2026

HEIM2BY05

Byrjunaráfangi í heimspeki

Kennari	Ragnheiður Eiríksdóttir - ragnheidure@fsu.is
Undanfari	Enginn

Áfangalýsing

Í áfanganum takast nemendur á við grundvallarspurningar heimspekinnar: Hvað getum við vitað? Hvað mótar sýn okkar á veruleikann? Hvað felst í góðu lífi? Hvað er réttlátt samfélag? Hvers konar ábyrgð berum við gagnvart öðrum, náttúrunni og framtíðinni?

Nemendur kynnast völdum heimspekingum, kenningum og hugtökum úr rökfræði, þekkingarfræði, frumspeki, siðfræði, lífsspeki og trúarheimspeki. Hugmyndirnar eru skoðaðar í samhengi við reynslu nemenda, samtímann og siðferðileg álitamál.

Áhersla er lögð á heimspekilegt samtal, gagnrýna og skapandi hugsun, virka hlustun og hæfni til að endurskoða eigin forsendur. Nemendur fá tækifæri til að beita heimspeki í verki, meðal annars með lífstílaun þar sem þeir velja heimspekilega hugmynd, setja fram tilgátu, prófa hugmyndina í daglegu lífi, skrá reynslu sína og ígrunda hvort og hvernig hún breytti skilningi þeirra eða athöfnum.

Markmið áfangans er ekki aðeins að nemendur öðlist þekkingu á heimspeki heldur einnig að þeir þroski með sér hæfni og vilja til að taka þátt í ígrunduðu, lýðræðislegu og ábyrgu samfélagi.

Kennslufræðileg áhersla

Áfanginn byggist á þeirri sýn að heimspekinám geti haft áhrif á hvernig nemendur skilja sjálfa sig, aðra og heiminn. Reynsla nemenda er viðurkennd sem uppspretta þekkingar og þeir fá tækifæri til að ræða, gagnrýna, prófa og endurmeta heimspekilegar hugmyndir. Námsrýmið byggist á þátttöku, gagnkvæmri virðingu, fjölbreyttum sjónarhornum og sameiginlegri ábyrgð á samtalinu. Enginn nemandi er þó skyldaður til að greina frá viðkvæmum eða persónulegum atriðum.

Þekkingarviðmið

Nemandi skal hafa öðlast þekkingu og skilning á:

- völdum heimspekilegum spurningum, hugtökum, heimspekingum og kenningum;
- grundvallarformum raka og algengum rökvillum;
- því hvernig heimspekilegar hugmyndir tengjast sögulegu og samfélagslegu samhengi;
- ólíkum hugmyndum um þekkingu, veruleika, siðferði, frelsi, trú og gott líf;
- einkennum heimspekilegs samtals og rannsakandi samfélags;
- því hvernig heimspekilegar forsendur geta mótað athafnir, samfélag og samband manns og náttúru.

Leikniviðmið

Nemandi skal hafa öðlast leikni í að:

- lesa, túlka og ræða heimspekiteksta;
- setja fram skýr rök og meta eigin rök og annarra;
- greina forsendur, mótrök og rökvillur;

- hlusta af athygli og bregðast málefnalega við ólíkum sjónarmiðum;
- tengja heimspekilegar hugmyndir við eigin reynslu og samfélagsleg viðfangsefni;
- greina heimspekilegt inntak kvikmynda og annarra menningartexta;
- skrá og ígrunda þróun eigin hugsunar í ferilmöppu;
- skipuleggja og framkvæma heimspekilega lífstílaun;
- vinna með öðrum að rannsókn flókinna heimspekilegra og siðferðilegra spurninga.

Hæfniviðmið

Nemandi skal geta hagnýtt þekkingu sína og leikni til að:

- endurskoða eigin skoðanir og forsendur í ljósi nýrrar reynslu og rökstuddrar gagnrýni;
- taka sjálfstæða og ábyrga afstöðu án þess að einfalda ólík sjónarmið;
- skoða vandamál sem hluta af stærra félagslegu, menningarlegu og vistfræðilegu samhengi;
- greina árekstra milli viðmiða og gilda og rökstyðja siðferðilega afstöðu;
- ímynda sér og meta mögulega, líklega og æskilega framtíð og mögulegar afleiðingar ákvarðana;
- vinna með öðrum að ígrunduðum viðbrögðum við raunverulegum viðfangsefnum;
- miðla flóknum hugmyndum á skýran, skapandi og ábyrgðan hátt;
- beita heimspekilegri hugsun til að móta og prófa breytingar í eigin lífi eða nærumhverfi;
- meta eigið námsferli, eigið hlutverk og setja sér markmið um áframhaldandi þroska.

Lykilhæfni UNESCO til sjálfbærrar þróunar

Í áfanganum er markvisst unnið með þær átta gerðir lykilhæfni sem UNESCO skilgreinir sem mikilvægar til að stuðla að sjálfbærri þróun. Þær eru þverfaglegar og samtengdar og eiga að gera nemendum kleift að ígrunda athafnir sínar, takast á við flókin viðfangsefni og taka ábyrga afstöðu. Hæfnin er samþætt við verkefni og námsferli fremur en metin sem átta aðskildir þættir.

Lykilhæfni	Birting í áfanganum
Hæfni til að hugsa kerfislægt	Greina og skilja tengsl og flókin kerfi, hvernig þau eru samofin ólíkum sviðum og hvernig takast má á við óvissu.
Hæfni til að sjá fyrir (það sem er óorðið)	Skilja og meta mögulega, líklega og æskilega framtíð; móta eigin framtíðarsýn og meta afleiðingar athafna, áhættu og breytinga.
Hæfni til að bera saman við hið viðtekna (norm)	Ígrunda þau viðmið og gildi sem liggja að baki athöfnum og takast á við hagsmunarárekstra, málamiðlanir, óvissu og mótsagnir.
Hæfni til að skipuleggja	Þróa og prófa nýjar og ígrundaðar aðgerðir sem ýta undir sjálfbærni heima fyrir og víðar.
Hæfni til samstarfs	Læra af öðrum, skilja og virða þarfir og sjónarmið, sýna samkennd, takast á við ágreining og stuðla að þátttökumiðaðri lausnaleit.
Hæfni til gagnrýnnar hugsunar	Draga viðmið, venjur og skoðanir í efa, ígrunda eigin gildi, skynjun og athafnir og taka rökstudda afstöðu til hugmynda.
Hæfni til að þekkja sjálfan sig	Ígrunda eigið hlutverk í nær- og fjärsamfélagi, meta og efla eigin athafnir og takast á við tilfinningar og langanir.
Hæfni til samþættingar	Beita ólíkum lausnaraðferðum á flókin vandamál og þróa raunhæfar, inngildandi og réttlátar lausnir með því að samþætta hina hæfnipættina.

Námsefni

Kennslubókin *Heimspeki fyrir þig* eftir Ármann Halldórsson og Róbert Jack, ásamt heimspekitektum og öðru efni sem dreift verður á Innu. Kvikmyndirnar *The Matrix*, *Gone Baby Gone* og *Peaceful Warrior* verða nýttar til að rannsaka heimspekileg viðfangsefni í samhengi.

Kennsluhættir og þátttaka

- heimspekilegar samræður og sameiginleg rannsókn spurninga;
- stuttir fyrirlestrar, lestur og hugtakavinna;
- einstaklings-, para- og hópverkefni;
- kvikmyndagreining, ritun og hlutverkaleikur;
- heimspekileg ferilmappa með stuttum ígrundunum;
- sjálfsmat, jafningjamat og endurgjöf á uppkast;
- heimspekileg lífstilraun sem tengir hugmynd, athöfn og ígrundun.

Þátttaka getur birst í munnlegri umræðu, virkri hlustun, skriflegri ígrundun, skapandi miðlun eða samstarfi. Ekki er gert ráð fyrir að allir nemendur taki þátt með sama hætti.

Áætlun um yfirferð og verkefnaskil

Vika	Dagsetning	Námsefni og viðfangsefni	Próf og verkefni
34.-36.	19. ágúst - 4. september	Lota 1: Hvernig hugsum við og hver fær að tala? Kennsla hefst miðvikudaginn 19. ágúst. Námsáætlun og samtalsáttmáli. Heimspeki, rök, rökvillur og undrun. Rafrænt lesefni dreift á Innu og Heimspeki fyrir þig, 1.-2. kafli.	Verkefni 1: Heimspeki í umhverfinu Verkefni 2: Rökvillur Stutt próf 1
37.-40.	7. september - 2. október	Lota 2: Hvað getum við vitað um sjálfið og veruleikann? Sjálf, sál, skynjun, þekking og veruleiki. Heimspeki fyrir þig, 3. kafli. Kvikmyndin <i>The Matrix</i> . Dagur íslenskrar náttúru 16. september nýttur til ígrundunar um veruleika og samband manns og heims.	Verkefni 3: <i>The Matrix</i> og eigin forsendur Ferilmappa - fyrsta stöðumat
41.-44.	5. - 30. Október	Lota 3: Hvernig eigum við að lifa saman? Siðfræði, frelsi, ábyrgð, réttlæti og árekstrar milli gilda. Heimspeki fyrir þig, 7. kafli. Kvikmyndin <i>Gone Baby Gone</i> . Áfangamessa 7. október. Miðannarmat 21. október. Haustfrí 22.-23. október.	Verkefni 4: Hlutverkaleikur - réttarhöld og einstaklingsígrundun Stutt próf 2
45.-48.	2. - 27. Nóvember	Lota 4: Hvað felst í góðu lífi og getum við breyst? Heimspeki fyrir þig, 11.-14. kafli. Kvikmyndin <i>Peaceful Warrior</i> . Undirbúningur, framkvæmd og úrvinnsla lífstilraunar.	Heimspekileg lífstilraun Uppkast að kvikmyndaritgerð Skrp- og námsmatsdagur 27. nóvember
49.-50.	30. nóvember - 10. desember	Samþætting og lokaígrundun. Hvað hefur breyst í skilningi mínum? Miðlun úr lífstilraunum og lokafrágangur ferilmöppu. Síðasti kennsludagur 10. desember. Námsmat hefst 11. desember.	Lokaskil kvikmyndaritgerðar Lokaskil ferilmöppu Lokaskil lífstilraunar

Námsmat

Námsmatið byggist á fjölbreyttum gögnum um þekkingu, rökfærslu, ígrundun, samtal og hagnýtingu heimspekilegra hugmynda. Ekki er gefin einkunn fyrir það hvort nemandi breyti skoðun sinni eða lífi, heldur fyrir gæði rannsóknar, tengingu við heimspeki, gagnrýna ígrundun og skýra miðlun.

Námsþáttur	Lýsing	Vægi
Tvö stutt hugtaka- og rökfærslupróf	Prófin kanna lykilhugtök, rökfærslu og beitingu þekkingar.	20%

Námsþáttur	Lýsing	Vægi
Heimspekileg verkefni og samtalsverkefni	Verkefni 1-4, meðal annars rökvillur, kvikmyndagreining og hlutverkaleikur.	20%
Heimspekileg ferilmappa	Stuttar ígrundanir og valin verkefni sem sýna þróun spurninga, hugsunar og hæfni nemandans yfir önnina. Dagbók lífstílaunarinnar er hluti af ferilmöppunni.	15%
Kvikmyndaritgerð	Ritgerð unnin í tímum og heima; uppkasti skilað og texti endurskoðaður eftir endurgjöf.	20%
Heimspekileg lífstílaun	Val hugmyndar, tilgáta, skipulag, sjö daga framkvæmd, dagbók og lokaígrundun.	25%
Samtals		100%

Sérreglur áfangans

- Til að standast áfangann þarf nemandi að taka bæði stuttu prófin eða ljúka sambærilegu námsmati í samráði við kennara.
- Öllum verkefnum skal skilað á Innu fyrir miðnætti á skiladegi. Ef fyrirsjáanlegt er að skil dragist skal nemandi hafa samband við kennara fyrir skilafrest og semja um ný skil.
- Nauðsynlegt er að skila kvikmyndaritgerð, ferilmöppu og lífstílaun og ná lágmarkseinkunn 4,5 í hverjum þessara námsþátta til að standast áfangann.
- Um akademísk heilindi og notkun gervigreindar gilda reglur FSu. Nemendur skulu vinna verkefni sjálfir, skrá heimildir og gera gagnsæja grein fyrir allri heimilli notkun gervigreindar. Óheimil aðstoð eða framsetning texta annarra sem eigin verks getur leitt til einkunnarinnar 0 samkvæmt reglum skólans.
- Nemendur sem eru 20 ára og eldri og nemendur með opið vottorð gera formlegt samkomulag við kennara um mætingu, þátttöku og verkefnaskil.
- Trúnaður og mörk nemenda eru virt í samræðum, ferilmöppu og lífstílaun. Nemendur þurfa ekki að greina frá viðkvæmum persónulegum upplýsingum til að uppfylla námsmarkmið.